

**ИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«ТРАНСФОРМАЦІЯ ПУБЛІЧНОЇ САМОВРЯДНОЇ ВЛАДИ
В СУЧАСНІЙ ДЕРЖАВІ»**

Ступінь освіти	<u>доктор філософії</u>
Спеціальність	<u>281 Публічне управління та адміністрування</u>
Освітня програма	<u>«Публічне управління та адміністрування»</u>
Тривалість викладання	<u>4 й семестр (7 чверть)</u>
Кількість кредитів	<u>4 кредити ЄКТС (120 годин)</u>
Заняття:	
лекції:	<u>3 години на тиждень</u>
практичні:	<u>2 години на тиждень</u>
Мова викладання	<u>українська</u>

Сторінка курсу в СДО НТУ «ДП»: <https://do.nmu.org.ua/course/view.php?id=6940>

Консультації: за окремим розкладом, погодженим зі здобувачами вищої освіти

Онлайн-консультації: Tarasenko.T@nmu.one

Кафедра, що викладає: Державного управління і місцевого самоврядування (ДУМС)

Викладач:

Тарасенко Тетяна Миколаївна

д. держ. упр., професор, професор кафедри

Персональна сторінка:

<https://palsg.nmu.org.ua/ua/kafedra/teachers/Tarasenko/Tarasenko.php>

E-mail: Tarasenko.T@nmu.one

1. Анотація до курсу

Сучасні трансформаційні зміни в організації та функціонуванні публічної влади під впливом зростаючих вимог суспільства щодо належного врядування вимагає більшого врахування сучасних тенденцій розвитку держави і суспільства.

Під час вивчення дисципліни «Трансформація публічної самоврядної влади в сучасній державі» ви ознайомитеся з етапами становлення публічної самоврядної влади у період незалежності України, досвідом і результатами реформування місцевого самоврядування та територіальної влади в Україні, особливостями функціонування системи місцевого самоврядування в умовах правового режиму воєнного стану, перспективами розвитку публічної самоврядної влади в умовах цифрової держави,

напрямами розвитку європейських стандартів місцевого та регіонального самоврядування. Змістовне наповнення курсу націлене на формування компетентностей вирішувати складні завдання у сфері питань місцевого значення з урахуванням сучасних тенденцій розвитку теорії й практики місцевого самоврядування.

2. Мета та завдання курсу

Мета дисципліни – формування у здобувачів вищої освіти загальних й професійних компетентностей щодо ціннісних, правових, організаційних основ трансформації місцевого самоврядування як форми публічної влади в умовах європейської інтеграції, цифровізації держави та суспільства, спрямованих на підвищення спроможності до розв'язання складних професійних завдань щодо вирішення питань місцевого значення.

Завдання курсу:

- ознайомити здобувачів вищої освіти з розвитком понятійного апарату та підходів до побудови конституційно-правової моделі місцевого самоврядування в Україні, особливостями української системи місцевого самоврядування, основними здобутками та суперечностями вітчизняної практики функціонування публічної самоврядної влади;
- розглянути основні принципи реформи публічної самоврядної влади, зміни обсягу повноважень органів місцевого самоврядування, завдання та результати реформи адміністративно-територіального устрою на базовому та субрегіональному рівнях, проблеми адміністративно-територіального устрою та територіальної організації влади як напрям подальших змін місцевого самоврядування;
- сформувати розуміння підходів до організації діяльності органів місцевого самоврядування в умовах правового режиму воєнного стану, ролі органів місцевого самоврядування в організації територіальної оборони та підготовки населення України до участі в русі національного спротиву, перспективи співробітництва України з країнами Європи у сфері відновлення місцевого самоврядування в повоєнний період;
- розглянути вплив цифровізації на трансформацію місцевого самоврядування, вектору клієнтоорієнтованості в діяльності органів місцевого самоврядування, можливостей підвищення якості представницької демократії та участі громадян у вирішенні питань місцевого значення на засадах цифрових технологій;
- сформувати розуміння європейських правових стандартів здійснення місцевого та регіонального самоврядування, напрямів розвитку місцевого самоврядування в країнах Європи, нових форм місцевого самоврядування та перспектив розвитку публічної самоврядної влади.

3. Результати навчання:

- демонструвати розуміння особливостей конституційно-правової моделі місцевого самоврядування в Україні, характеристик елементів системи місцевого самоврядування, організаційно-правових основ функціонування системи місцевого

самоврядування в умовах воєнного стану; дотримуватися ціннісних орієнтирів європейських стандартів розвитку місцевого та регіонального самоврядування;

– вирішувати завдання щодо визначення організаційно-правового підґрунтя реформи територіальної організації влади в Україні, оптимізації розподілу повноважень органів місцевого самоврядування на засадах субсидіарності; виокремлювати результати змін адміністративно-територіального устрою на рівні територіальних громад і районів, завдання та засоби подальшого реформування місцевого самоврядування в Україні;

– формулювати пріоритети та засоби удосконалення діяльності представницьких і виконавчих органів місцевого самоврядування, впроваджувати форми безпосередньої участі громадян у вирішенні питань місцевого значення на основі врахування основних чинників подальшого розвитку інституту місцевого самоврядування, очікувань і запитів сучасного суспільства та запровадження нових форм місцевого самоврядування;

– визначати можливості цифровізації для подальшої трансформації місцевого самоврядування як форми публічної влади, зокрема втілення концепту «клієнтоорієнтованість» в діяльності органів та службовців місцевого самоврядування та розвитку практик місцевої демократії.

4. Структура курсу

Тижні	Тематика занять	Вид занять	Ресурси	Оцінка
1	Вступ до курсу Мета, завдання, результати Політика курсу Навчальні матеріали Система та критерії оцінювання	Лекція	Силабус Презентація курсу Рекомендовані джерела ККР для проведення заліку	-
	Тема 1. Еволюція публічної самоврядної влади в Україні у період незалежності		Презентація за темою Рекомендовані джерела	-
	Практичне заняття за темою 1. Особливості української системи місцевого самоврядування: основні здобутки та суперечності влади як напрям подальших змін місцевого самоврядування	Практичне заняття	Рекомендовані джерела Спеціалізовані веб-ресурси	0-12
2	Тема 2. Досвід та результати реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні	Лекція	Презентація за темою Рекомендовані джерела Спеціалізовані веб-ресурси	0
	Практичне заняття за темою 2. Проблеми адміністративно-територіального устрою та територіальної організації влади	Практичне заняття	Рекомендовані джерела Спеціалізовані веб-ресурси	0-12
3	Тема 2. Досвід та результати реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні	Лекція	Презентація за темою Рекомендовані джерела Спеціалізовані веб-ресурси	-

Тижні	Тематика занять	Вид занять	Ресурси	Оцінка
	Практичне заняття за темою 2. Проблеми адміністративно-територіального устрою та територіальної організації влади	Практичне заняття	Рекомендовані джерела Спеціалізовані веб-ресурси	0-12
4	Тема 3. Особливості функціонування системи місцевого самоврядування в умовах правового режиму воєнного стану	Лекція	Презентація за темою Рекомендовані джерела Спеціалізовані веб-ресурси	-
	Практичне заняття за темою 3. Підтримка місцевого самоврядування європейських країн в умовах війни та перспективи співробітництва у поствоєнний період	Практичне заняття	Рекомендовані джерела Спеціалізовані веб-ресурси	0-12
5	Тема 4. Цифрова держава та суспільство – можливості розвитку публічної самоврядної влади	Лекція	Презентація за темою Рекомендовані джерела Спеціалізовані веб-ресурси	-
	Практичне заняття за темою 4. Цифрова революція у локальному контексті та трансформація місцевого самоврядування	Практичне заняття	Рекомендовані джерела Спеціалізовані веб-ресурси	0-12
6	Тема 5. Сучасний етап розвитку європейських стандартів місцевого та регіонального самоврядування	Лекція	Презентація за темою Рекомендовані джерела Спеціалізовані веб-ресурси	-
	Практичне заняття за темою 5. Презентація індивідуального завдання. Есе за обраною тематикою	Практичне заняття	Есе здобувачів	0-40
7	Підведення підсумків вивчення дисципліни	Лекція	Силабус ККР для проведення заліку	-
	Підведення підсумків вивчення дисципліни	Практичне заняття	Анкети у MS Forms	-

Індивідуальне завдання

Індивідуальне завдання полягає в підготовці есе.

Завдання:

1. Обрати із запропонованого нижче переліку тему для дослідження та написання есе.
2. Структура есе має містити наступні елементи: титул, вступ, основна частина, висновки.
3. Залежно від тематики дослідження положення есе мають містити приклади кращих практик та / або характеристику основних проблем та підходів щодо їх вирішення.
4. Важливою складовою роботи над есе є дотримання вимог академічної доброчесності.

Перелік тем есе:

1. Перспективи розвитку місцевого самоврядування на рівні громади.
2. Перспективи розвитку місцевого самоврядування на рівні району.
3. Перспективи розвитку місцевого самоврядування на рівні області.
4. Розвиток українського законодавства у сфері місцевого самоврядування: проблеми та здобутки.
5. Підходи до розподілу повноважень між органами місцевого самоврядування різних рівнів адміністративно-територіального устрою та між органами місцевого самоврядування та місцевими органами виконавчої влади.
6. Результати реформи місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні.
7. Розвиток нових форм місцевого самоврядування на прикладі країн ЄС.
8. Міжмуніципальне співробітництво.
9. Розвиток форм місцевої демократії.
10. Діяльність органів місцевого самоврядування щодо забезпечення участі жителів громади у вирішенні питань місцевого значення.
11. Досвід України щодо функціонування місцевого самоврядування в умовах воєнного стану.
12. Співробітництво України та країн ЄС у сфері розвитку місцевого самоврядування.
13. Сучасні інструменти та інновації забезпечення розвитку територій.
14. Розвиток стандартів місцевого та регіонального самоврядування.
15. Цифрове майбутнє місцевого самоврядування.

Загальні вимоги до написання есе:

1. Обрати з переліку одну із запропонованих тем есе.
2. Авторський, самостійний підхід до проблеми, виконання вимог академічної доброчесності.
3. Обсяг – до 5 сторінок.
4. Оформлення та структура: наявність титульної сторінки (кафедра, назва дисципліни, тема есе, ПІБ, група), есе має містити вступ, основну частину, висновки, посилання та список використаної літератури (у разі застосування такої).
5. Текст оформити відповідно до наступних вимог: текстовий редактор MS Word; шрифт Times New Roman, розмір 14; вирівнювання по ширині; міжрядковий інтервал – 1,5; абзацний відступ 1,25 мм; поля верхнє, нижнє – 20 мм, ліве – 2,5 мм, праве – 1,5 мм.

5. Технічне обладнання та / або програмне забезпечення

На лекційних заняттях рекомендується мати з собою гаджети зі стільниковим інтернетом. Активованій аккаунт університетської пошти (student.i.p@nmu.one) на Microsoft Office365.

6. Система оцінювання та вимоги

6.1. Навчальні досягнення здобувачів вищої освіти за результатами вивчення курсу оцінюватимуться за шкалою, що наведена нижче:

Рейтингова шкала	Інституційна шкала
90 – 100	відмінно
74-89	добре
60-73	задовільно
0-59	незадовільно

Загальні критерії досягнення результатів навчання відповідають описам 8-го кваліфікаційного рівня НРК.

6.2. Здобувачі вищої освіти можуть отримати підсумкову оцінку з навчальної дисципліни на підставі поточного оцінювання знань за умови, якщо набрана кількість балів з поточного тестування та самостійної роботи складатиме не менше 60 балів.

Поточна успішність складається з оцінок за роботу на практичних заняттях (оцінюється 5 практичних занять, участь у практичному занятті максимально може принести здобувачу вищої освіти 12 балів) та за виконання індивідуального завдання (максимально оцінюється у 40 балів).

Отримані бали за індивідуальне завдання та аудиторні заняття додаються і є підсумковою оцінкою за вивчення навчальної дисципліни. Максимально за поточною успішністю здобувач вищої освіти може набрати 100 балів.

Підсумкове оцінювання (якщо здобувач вищої освіти набрав менше 60 балів та / або прагне поліпшити оцінку)	Екзамен відбувається у письмовій формі, екзаменаційні білети складаються з 20 теоретичних тестових запитань, 12 практичних тестових запитань. Правильна відповідь на теоретичне тестове запитання оцінюється у 2 бали. Правильна відповідь на практичне тестове запитання оцінюється у 5 балів. Максимальна кількість балів за екзамен: 100
Практичні заняття	Практичні завдання, дискусія, де відпрацьовуються навички індивідуальної та командної роботи. Практичні завдання максимально оцінюються у 60 балів (5 занять×12 балів / заняття).
Індивідуальне завдання	Охоплює матеріали лекційного курсу. Підготовка есе. Оцінюються у 40 балів.

6.4. Критерії оцінювання практичних занять (практичні завдання, дискусії):

практичні завдання: 12 – 11 балів: отримано правильну відповідь, яка демонструє засвоєння знань та характеризує уміння / навички застосовувати знання в практичній діяльності; **10 – 9 балів:** отримано відповідь, яка демонструє засвоєння знань та

характеризує уміння/навички застосовувати знання в практичній діяльності з незначними неточностями; **8 – 7 балів:** отримано відповідь, яка демонструє неповне засвоєння знань та виявляє неточності застосовувати знань в практичній діяльності; **6 – 5 балів:** отримано відповідь, яка демонструє неповне засвоєння знань та характеризує складності встановлення зв'язку між знаннями та практичною діяльністю; **4 – 3 балів:** отримано відповідь, яка демонструє наявність загальних знань щодо предмету розгляду, однак відсутність уміння/навички застосовувати знання в практичній діяльності; **2 – 1 бали:** наведено відповідь, яка демонструє незадовільний рівень знань/навичок застосовувати знання в практичній діяльності.

дискусії: 5 балів: активна участь у дискусії (виступи, коментарі, активне слухання), володіння навчальним матеріалом, наведення аргументованих відповідей із посиланням на джерела. **4 бали:** активна участь у дискусії (виступи, коментарі, активне слухання), володіння навчальним матеріалом з незначними помилками за сутністю обговорюваних питань. **3 бали:** активна участь у дискусії (виступи, коментарі, активне слухання) без достатнього володіння навчальним матеріалом, що має стосунок до теми обговорення. **2 бали:** залученість до дискусії викладачем, неухважність, відсутність достатніх знань про предмет обговорення. **1 бал:** залученість до дискусії викладачем, небажання брати участь в дискусії, відсутність достатніх знань про предмет обговорення.

6.5. Критерії оцінювання індивідуального завдання: індивідуальне завдання полягає підготовці та захисті есе – оцінюється в 40 балів, причому: **40 балів** – продемонстровано самостійний підхід до проблеми, дотримано вимог академічної доброчесності, розкрито усі структурні елементи есе (вступ, основна частина, висновки), наведено приклади кращої практики або конкретних проблем за темою дослідження, оформлено відповідно до вимог, наявність чітких, аргументованих відповідей на запитання під час дискусії; **30 балів** – продемонстровано самостійний підхід до проблеми, дотримано вимог академічної доброчесності, розкрито усі структурні елементи есе (вступ, основна частина, висновки), ненаведено приклади кращої практики або конкретних проблем за темою дослідження, є певна невідповідність вимогам щодо оформлення есе, відповідь на запитання під час дискусії характеризується невпевненістю, нечіткістю формулювань; **20 балів** – реферативний підхід до викладення положень есе, є певна самостійність підходу до проблеми, дотримано вимог академічної доброчесності, розкрито не всі структурні елементи есе (вступ, основна частина, висновки), ненаведено приклади кращої практики або конкретних проблем за темою дослідження, оформлено з порушенням визначених вимог, відсутність чітких, аргументованих відповідей на запитання під час дискусії; **10 балів** – реферативний виклад положень, відсутність самостійного підходу до проблеми, недотримано вимог академічної доброчесності, розкрито не всі структурні елементи есе (вступ, основна частина, висновки), ненаведено приклади кращої практики або конкретних проблем за темою дослідження, оформлено без дотримання визначених вимог, відсутність відповідей на запитання під час дискусії.

6.6. Критерії підсумкового оцінювання (якщо здобувач вищої освіти набрав менше 60 балів та/або прагне поліпшити оцінку):

У випадку якщо здобувач вищої освіти за поточною успішністю отримав менше 60 балів та/або прагне поліпшити оцінку проводиться **підсумкове оцінювання (екзамен)** під час сесії. Підсумкове оцінювання проводиться у вигляді екзамену, який включає запитання з теоретичної та практичної частини курсу. Білет складається з **20 тестових завдань з теоретичної частини** із чотирма варіантами відповідей, одна правильна відповідь оцінюється в 2 бали (**разом 40 балів**) та **12 тестових завдань з практичної частини**, кожне з завдань оцінюється максимум у **5 балів (разом 60 балів)**, причому:

- 5 балів – повна відповідність еталону;
- 4 бали – відповідність еталону з незначними помилками;
- 3 бали – часткова відповідність еталону, питання повністю не розкриті;
- 2 бали – часткова відповідність еталону, питання не розкрито;
- 1 бал – невідповідність еталону, однак відповідність темі запитання;
- 0 балів – відповідь не наведена.

Отримані бали за тестові завдання додаються і є підсумковою оцінкою за вивчення навчальної дисципліни. Максимальна кількість балів за екзамен: 100.

7. Політика курсу

7.1. Політика щодо академічної доброчесності Академічна доброчесність здобувачів вищої освіти є важливою умовою для опанування результатами навчання за дисципліною і отримання задовільної оцінки з поточного та підсумкового контролів. Академічна доброчесність базується на засудженні практик списування (виконання письмових робіт із залученням зовнішніх джерел інформації, крім дозволених для використання), плагіату (відтворення опублікованих текстів інших авторів без зазначення авторства), фабрикації (вигадування даних чи фактів, що використовуються в освітньому процесі). Політика щодо академічної доброчесності регламентується положенням «Положення про систему запобігання та виявлення плагіату у Національному технічному університеті «Дніпровська політехніка» <http://surl.li/alvis>.

У разі порушення здобувачем вищої освіти академічної доброчесності (списування, плагіат, фабрикація), робота оцінюється незадовільно та має бути виконана повторно. При цьому викладач залишає за собою право змінити тему завдання.

7.2. Комунікативна політика

Здобувачі вищої освіти повинні мати активовану університетську пошту. Обов'язком здобувача вищої освіти є перевірка один раз на тиждень (щонеділі) поштової скриньки на Office365 та відвідування групи дисципліни у Microsoft Teams.

Рекомендуємо створити профілі та підписатися на сторінку кафедри державного управління і місцевого самоврядування у Facebook: <https://www.facebook.com/kafedra.publicmanagement/>. Протягом тижнів самостійної роботи обов'язком здобувача вищої освіти є робота у рамках дисципліни дистанційно у

застосунку Microsoft Teams та на корпоративній платформі Moodle (www.do.nmu.org.ua). Усі письмові запитання до викладача стосовно дисципліни мають надсилатися на університетську електронну пошту або до групи у Microsoft Teams.

7.3. Політика щодо перескладання

Роботи, які здаються із порушенням термінів без поважних причин оцінюються на нижчу оцінку. Перескладання відбувається із дозволу деканату за наявності поважних причин (наприклад, лікарняний).

7.4. Відвідування занять Для здобувачів вищої освіти денної форми відвідування занять є обов'язковим. Поважними причинами для неявки на заняття є хвороба, участь в університетських заходах, відрядження, які необхідно підтверджувати документами у разі тривалої (два тижні) відсутності. Про відсутність на занятті та причини відсутності здобувач вищої освіти має повідомити викладача або особисто, або через старосту. Якщо здобувач вищої освіти захворів, ми рекомендуємо залишатися вдома і навчатися за допомогою дистанційної платформи. Здобувачу вищої освіти, чий стан здоров'я є незадовільним і може вплинути на здоров'я інших здобувачів вищої освіти, буде пропонуватися залишити заняття (така відсутність вважатиметься пропуском з причини хвороби). Практичні заняття не проводяться повторно, ці оцінки неможливо отримати під час консультації, це саме стосується і колоквиумів. За об'єктивних причин (наприклад, міжнародна мобільність) навчання може відбуватись дистанційно в онлайн-формі, за погодженням з викладачем.

7.5. Політика щодо оскарження оцінювання

Якщо здобувач вищої освіти не згоден з оцінюванням його знань він може оскаржити виставлену викладачем оцінку у встановленому порядку.

7.6. Зарахування результатів навчання, які отримані у неформальній освіті. Здобувачі вищої освіти мають право на зарахування результатів навчання, які отримані у неформальній освіті, за окремими темами або видами навчальної активності із попереднім погодженням з викладачем дисципліни та гарантом освітньої програми. Визнання результатів здійснюється за наявності відповідних сертифікатів.

7.7. Участь в анкетуванні

Наприкінці вивчення курсу здобувачу вищої освіти буде запропоновано анонімно заповнити електронні анкети (Microsoft Forms Office 365), які буде розіслано на ваші університетські поштові скриньки. Заповнення анкет є важливою складовою вашої навчальної активності, що дозволить оцінити дієвість застосованих методів викладання та врахувати ваші пропозиції стосовно покращення змісту навчальної дисципліни «Трансформація публічної самоврядної влади в сучасній державі».

РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

Основні

1. Кравченко В. В., Бородин Є. І., Квітка С. А. Місцеве самоврядування в системі публічного управління : навч. посіб. у схемах. Дніпро : ГРАНІ, 2018. 148 с. URL: http://www.dridu.dp.ua/biblioteka/doc/Mistseve_samovryaduvannya.pdf
2. Європейські стандарти місцевого самоврядування : хрестоматія / упоряд. Є. І. Бородин, С. А. Квітка, Т. М. Тарасенко. Дніпро : ДРІДУ НАДУ, 2019. 148 с. URL: http://www.dridu.dp.ua/biblioteka/doc/Mizhnarodni_standarty_mistsveoho_samovryaduvannya.pdf
3. Утвенко В. В. Теорія та історія місцевого самоврядування: Навч. посібник / В. В. Утвенко. Київ : ДП «Вид. дім «Персонал», 2017. 234 с. URL: https://maup.com.ua/assets/files/lib/book/teor_misc_samovryad_2017.pdf
4. Бенчмаркінг доброго врядування: практичний посібник / за заг. ред. А. Гука. Київ: ТОВ «Видавництво «Юстон», 2018. 60 с. URL: <https://www.prostir.ua/?library=praktychnyj-posibnyk-benchmarkinh-dobroho-vryaduvannya>
5. Основи публічного адміністрування : навч. посіб. / Ю. П. Битяк, Н. П. Матюхіна, М. С. Ковтун та ін. ; за заг. ред. Н. П. Матюхіної. Вид. 2-ге, допов. та перероб. Харків : Право, 2021. 238 с. URL: <https://cutt.ly/wCAouJG>
6. Україна – Посібник з відкритого місцевого самоврядування та публічної етики. Рада Європи, лютий 2022 року (3-є видання). URL: <https://rm.coe.int/1680ac7747>
7. Лелеченко А. П., Васильєва О. І., Куйбіда В. С., Ткачук А. Ф. Місцеве самоврядування в умовах децентралізації повноважень: навч. посіб. / [А. П. Лелеченко, О. І. Васильєва, В. С. Куйбіда, А. Ф. Ткачук]. Київ, 2017. 110 с. URL: <https://www.csi.org.ua/wp-content/uploads/2018/04/Mistseve-samovryaduvannya-v-umovah-detsentralizatsiyi.pdf>
8. Громада як юридична особа публічного права: Україна в контексті європейського і світового досвіду : монографія / О. М. Бориславська, А. П. Заєць, О. В. Ільницький, В. С. Куйбіда, Р. А. Майданик. За заг. ред. А. П. Зайця. Передмова І. Б. Коліушка. Київ : ЦППР, 2024. 404 с. URL: <https://pravo.org.ua/wp-content/uploads/2024/09/MONOGRAFIYA-Zajtsya-VEB.pdf>

Додаткові

1. Всесвітня Декларація місцевого самоврядування. *Місцеве та регіональне самоврядування в Україні*. Київ, 1994. Вип. 1–2 (6–7). С. 65–69.
2. Європейська хартія місцевого самоврядування. Рада Європи; Хартія від 15.10.1985 р. Документ 994_036. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_036#Text
3. Додатковий протокол до Європейської хартії місцевого самоврядування про право участі у справах місцевого органу влади від 16 листопада 2009 р. Документ 994_946. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_946#Text
4. Утрехтська декларація про добре міське та регіональне врядування в неспокійний час: проблеми змін : Рада Європи; Декларація, Міжнародний документ від 17 листопада 2009 р. Документ 994_a16. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/994_a16
5. Київська декларація Прийнята міністрами Ради Європи, відповідальними за міське і регіональне управління на 17-й сесії конференції Ради Європи, м. Київ, 3 – 4 листопада 2011.
6. Декларація Конгресу місцевих та регіональних влад. 42-а СЕСІЯ Страсбург, 22–24 березня 2022 р. Війна Російської Федерації проти України Декларація 5 (2022): <https://rm.coe.int/cg-2022-42-21-ukr-the-russian-federation-s-war-against-ukraine/1680a5ee5e>
7. Європейська Хартія міст II (Маніфест нової урбаністики), Страсбург, 2008. URL: <https://www.slg-coe.org.ua/wp-content/uploads/2015/05/Principle-9.-European-chart.pdf>
8. Правосуб'єктність на місцевому рівні – стислий виклад прикладів 11 країн. Центр експертизи доброго врядування Страсбург, 30 вересня 2021 р. CEGG/PAD(2021)13. URL: https://www.slg-coe.org.ua/wp-content/uploads/2021/10/LP_ZVIT_SUMMARY_11_CASES_UKR.pdf

9. Рекомендації стосовно формування політики з питань Плану відновлення місцевого самоврядування від наслідків війни. *Страсбург, 30 червня 2022 року CEGG/PAD(2022)3*. Центр експертизи доброго врядування Ради Європи. URL: https://www.slg-coe.org.ua/wp-content/uploads/2022/07/CEGG-PAD-on-Ukraine-Recovery-Strategy-in-LSG-area_UKR_FINAL.pdf
10. План дій Ради Європи для України на 2023-2026 роки «Стійкість, відновлення та відбудова». URL: <https://rm.coe.int/action-plan-ukraine-2023-2026-ukr/1680aa8282>
11. Місцеве самоврядування як чинник стійкості тилу : аналіт. доп. / [В. Г. Потапенко, В. О. Баранник, Н. В. Бахур та ін.] ; за ред. В. Г. Потапенка. Київ : НІСД, 2023. 54 с. URL: <https://doi.org/10.53679/NISS-analytrep.2023.02>
12. Саханенко С. Є., Колісниченко Н. М., Дробот І. О. Засади регіонального самоврядування відповідно до рамкових рекомендацій Ради Європи. Актуальні проблеми державного управління. 2022. № 2(61). С. 85–103. DOI: <https://doi.org/10.26565/1684-8489-2022-2-06>
13. Теоретичні та практичні аспекти формування компетентності депутатів місцевих рад України : монографія / С. М. Серьогін, Є. І. Бородін [та ін.]; за заг. ред. І. В. Шпекторенка. Дніпро : Грані. 2021. 280 с.
14. Трансформація статусу посадової особи місцевого самоврядування в умовах децентралізації влади в Україні : колект. монографія / С. М. Серьогін, Є. І. Бородін, Н. А. Липовська [та ін.] ; за заг. ред. С. М. Серьогіна. Дніпро : Грані, 2020. 216 с.
15. Тимошук В., Бойко І., Школик А., Школьний Є. Закон «Про адміністративну процедуру»: загальні прозорі правила взаємодії між державою та громадянами й бізнесом: посібник для публічних службовців. Київ. 2022. 76 с. URL: <https://decentralization.gov.ua/uploads/library/file/832/zap.pdf>
16. Куйбіда В. С., Білинська М. М., Петроє О. М. Публічне управління: термінологічний словник: навч. посіб. Київ: НАДУ, 2018. 224 с. URL: https://dut.edu.ua/uploads/1_888_37081450.pdf
17. Батанов О. В., Кравченко В. В. Місцеве самоврядування як інститут громадянського суспільства: муніципально-правові проблеми взаємодії та функціонування. *Аспекти публічного управління*. 2018. Т. 6, № 6-7. С. 45–53. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/aplup_2018_6_6-7_8
18. Батанов О. В. Муніципальні служби захисту прав людини: тенденції становлення в Україні у контексті зарубіжного досвіду. *Правова держава*. 2017. Вип. 28. С. 178-188. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/PrDe_2017_28_23
19. Ковальчук Ю. Досвід зарубіжних країн із регулювання діяльності виконавчих органів місцевих рад на базовому рівні. *Знання європейського права*. 2021. (1), 36–40. URL: <http://chernvisn.onua.edu.ua/index.php/chern/article/view/167/196>
20. Тарасенко Т. М. Організаційно-правові засади діяльності органів місцевого самоврядування в умовах воєнного стану: можливості та обмеження. *Дніпровський науковий часопис публічного управління, психології, права*. 2022. Вип. 4. С. 51–58. URL: <https://chasopys-ppp.dp.ua/index.php/chasopys/issue/view/12/13>
21. Тарасенко Т. М. Запровадження інноваційних технологій управління репутацією органів місцевого самоврядування: теорія та практика. *Публічне управління і адміністрування в Україні*. 2022. Вип. 28. С. 158–164. URL: <http://www.pag-journal.iei.od.ua/archives/2022/28-2022/32.pdf>
22. Тарасенко Т. М. Політична відповідальність у сфері місцевого самоврядування України : монографія. Дніпро : ГРАНІ, 2020. 403 с. URL: <https://ir.nmu.org.ua/bitstream/handle/123456789/163029/%D0%A2%D0%B0%D1%80%D0%B0%D1%81%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE%2020.pdf?sequence=1>
23. Тарасенко Т. М. Ознаки політичної відповідальності в системі місцевого самоврядування: досвід Грузії та Киргизії. Актуальні проблеми державного управління. 2019. Вип. 2. С. 119–125. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apdyo_2019_2_24

24. Тарасенко Т. М. Ознаки політичної відповідальності в системі місцевого самоврядування: досвід країн Балтії. *Публічне адміністрування: теорія та практика : електрон. зб. наук. пр.* 2019. № 1(21). URL: [http://www.dridu.dp.ua/zbirnik/2019-01\(21\)/19.pdf](http://www.dridu.dp.ua/zbirnik/2019-01(21)/19.pdf)
25. Тарасенко Т. М. Особливості політичної відповідальності в системі місцевого самоврядування Республіки Білорусь. *Право та державне управління.* 2019. № 2(35). Т 2. С. 258–266. URL: http://www.pdu-journal.kpu.zp.ua/archive/2_2019/tom_2/39.pdf
26. Тарасенко Т. М. Розвиток політичної відповідальності в місцевому самоврядуванні в умовах децентралізації влади: досвід європейських країн. *Вісник Національної академії державного управління. Серія «Державне управління».* 2017. Вип. 4. С. 92–99. URL: <http://visnyk.academy.gov.ua/pages/dop/74/files/577c2e0c-75fc-4927-94db-9a91ef5ef0a8.pdf>
27. Тарасенко Т. М. Зарубіжний досвід застосування політичної відповідальності в місцевому самоврядуванні та його адаптація в Україні. *Політична відповідальність у сфері місцевого самоврядування України* : монографія. Дніпро : ГРАНІ, 2020. 402 с., С. 81–141.
28. Сиченко В., Тарасенко Т., Пугач А. Вплив децентралізації на статутну нормотворчість об'єднаних територіальних громад *Публічне управління та регіональний розвиток.* 2019. № 5. С. 559-580. URL: <https://pard.mk.ua/index.php/journal/article/view/144/109>
29. Тессман А. А., Тарасенко Т. М. Застосування штучного інтелекту в стратегічному плануванні: перспективи для територіальних громад. І Міжнародна науково-практична конференція Таврійського національного університету до 160-ї річниці від дня народження В. І. Вернадського : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, 16–17 березня 2023 р., м. Київ. Частина 2. Львів – Торунь Liha-Pres, 2023. С. 148–151. URL: <http://catalog.liha-pres.eu/index.php/liha-pres/catalog/book/203>
30. Тарасенко Т. М. Окремі аспекти впливу штучного інтелекту на трансформацію місцевого самоврядування. Міжнародний форум «Безпечна, комфортна, спроможна, територіальна громада» – 2023: матеріали міжнар. конф., 11-13 жовтня 2023 р., м. Дніпро. Дніпро: НТУ «Дніпровська політехніка», 2023. 347 с., С. 208–211. URL: <https://science.nmu.org.ua/ua/conferences/Forum/Zbirnyk.pdf>
31. Тарасенко Т., Тарасенко В. Цифрове майбутнє публічного управління: європейській підхід до розвитку та використання штучного інтелекту. *Актуальні проблеми європейської та євроатлантичної інтеграції України* : матеріали XIX наук.-практ. конф. 16 червня 2022 р., м. Дніпро / за заг. ред. Л. Л. Прокопенка. Дніпро: НТУ ДП, 2022. 151 с. С. 86–88. URL: https://palsg.nmu.org.ua/ua/Sci/konf/Material_conference_16_06_2022.pdf
32. Що таке агломерація? ЦППР. URL: <https://uplan.org.ua/analytics/ahlomeratsiia-iak-iedynyi-zhyttievyi-prostir-nastav-chas-posyliuvaty-spiivpratsiu/>
33. Pugach A., Sychenko V., Molodchenko T., Tarasenko T. Supervision and control of local self-government bodies in Ukraine: theoretical and legal approaches to clarification of concepts. *Financial and credit activity: problems of theory and practice.* 2018. № 2. P. 472–479. URL: <http://fkd.org.ua/article/view/136540/137240>
34. Artificial Intelligence and its impact on Public Administration. National Academy of Public Administration Standing panel on technology leadership's working group on Artificial Intelligence and robotics and the impact on Public Administration. 2019. URL: https://napawash.org/uploads/Academy_Studies/9781733887106.pdf
35. Exploring AI Applications in City Government: The Promise and the Risks. By: J. Pine, L. Geraghty. Written in collaboration with K. Stoll and D. Grey-Stewart of the AAAS Center for Scientific Evidence in Public Issues. August 31, 2023. URL: <https://www.nlc.org/article/2023/08/31/exploring-ai-applications-in-city-government-the-promise-and-the-risks/>

36. Comparing Municipal Policies in Boston MA, San Jose CA, Seattle WA and Tempe AZ. Christopher Jordan, Joshua Pine, Lena Geraghty. OCTOBER 10, 2023. URL: <https://www.nlc.org/article/2023/10/10/the-ethics-and-governance-of-generative-ai/>
37. Bullock J. B. Artificial Intelligence, Discretion, and Bureaucracy. American Review of Public Administration. 2019. Vol. 49(7). 751–761. URL: <https://journals.sagepub.com/doi/full/10.1177/0275074019856123>.
38. Young Matthew M., Bullock Justin B., Leczy Jesse D. Artificial Discretion as a Tool of Governance: A Framework for Understanding the Impact of Artificial Intelligence on Public Administration. Perspectives on Public Management and Governance. 2019. 1–13 doi:10.1093/ppmgov/gvz014
39. Livre Blanc Intelligence artificielle Une approche européenne axée sur l'excellence et la confiance. Commission Européenne. Bruxelles, le 19.2.2020 COM(2020) 65 final. URL: https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/commission-white-paper-artificial-intelligence-feb2020_fr.pdf
40. AI Watch Artificial Intelligence in public services Overview of the use and impact of AI in public services in the EU. Science for Policy Report. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2020, 96 p. URL: https://joinup.ec.europa.eu/sites/default/files/document/2020-07/jrc120399_Misuraca-AI-Watch_Public-Services_30062020_DEF_0.pdf
41. A Guide to Multi-level Governance For Local and Regional Public Authorities URL: <https://www.local2030.org/library/210/A-Guide-to-Multi-level-Governance-For-Local-and-Regional-Public-Authorities.pdf>
42. The future of local government: Embracing connectivity and customer centricity. 2021. URL: <https://assets.kpmg/content/dam/kpmg/au/pdf/2021/future-of-local-government-report.pdf>
43. European Governance – a White Paper. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52001DC0428&from=EN>
44. Priorities of the Congress 2021 – 2026. The Congress of Local and Regional Authorities of the Council of Europe. Council of Europe, October 2021. URL: <https://rm.coe.int/priorities-congres-2021-2026-/1680a4495e>
45. Activity Report of the Congress Highlights 2010 – 2022 and Activities between March and September 2022. Communication by the Secretary General of the Congress at the 1444th meeting of the Ministers' Deputies 27 September 2022. URL : <https://rm.coe.int/activity-report-march-september-2022-web-prems-155322-gbr/1680a8af36>

Інформаційні ресурси

1. Офіс Ради Європи в Україні. URL: <https://www.coe.int/uk/web/kyiv/home>
2. Офіс Ради Європи в Україні. Документи. URL: <https://www.coe.int/uk/web/kyiv/documents>
3. Конгрес місцевих і регіональних влад Ради Європи. Постійне представництво України при Раді Європи URL: <https://coe.mfa.gov.ua/ua/ukraine-coe/congress>
4. Хартія Конгресу місцевих і регіональних влад Європи. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_674
5. Проект міжнародної технічної допомоги «Підтримка децентралізації в Україні» DESPRO. URL: <http://despro.org.ua/>
6. Конституції країн світу. Конституційна асамблея. Електронна бібліотека НБУВ. URL: <http://nbuviap.gov.ua/asambleya/constitutions.php>
7. Council of Europe Action Plan for Ukraine «Resilience, Recovery and Reconstruction» 2023 – 2026. 1452nd meeting, 14 December 2022. URL: <https://rm.coe.int/0900001680a96440>
8. Cities4Cities: new matchmaking platform launched to support Ukrainian local and regional authorities/ URL: <https://www.coe.int/en/web/congress/-/cities4cities-new-matchmaking-platform-launched-to-support-ukrainian-local-and-regional-authorities>

9. Smart cities. European Commission. https://commission.europa.eu/eu-regional-and-urban-development/topics/cities-and-urban-development/city-initiatives/smart-cities_en
10. Supporting Ukraine through digital. URL: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/support-ukraine>
11. Lex localis – Journal of Local Self-Government. URL: <https://lex-localis.org/index.php/LexLocalis/index>
12. Journal of Local Government Research and Innovation (JOLGRI). URL: <https://jolgri.org/index.php/jolgri/index>
13. Commonwealth Journal of Local Governance. URL: <https://epress.lib.uts.edu.au/journals/index.php/cjlg>
14. Administrative Science Quarterly (ASQ). URL: <https://journals.sagepub.com/home/asq>
15. Journal of Public Administration Research and Theory URL: <https://academic.oup.com/jpart>
16. Perspectives on Public Management and Governance (PPMG). URL: <https://academic.oup.com/ppmg>